

C 02155 Parti av Bonnstan.

Byggnadshistorik

Till sin nuvarande plats på älvsbrinken några hundra meter nedströms Skellefteå landsförsamlingskyrka flyttades kyrkstaden efter en brand 1835. Kyrkstaden kom att kallas Bonnstan till skillnad från den 1844 grundade borgarstaden Skellefteå längre österut. Kyrkstadshusen lades efter en regelbunden plan; landsvägen i nordväst-sydostlig riktning blev huvudgata, ett centralt torg lades ut och kyrkstadshusen timrades upp i täta parallella rader. Till kyrkstaden hörde ett betydande område med kyrkstallar i norr. Dessa har brunnit ner eller rivits, endast tre återstår. Många detaljer i husens exteriörer har bytts ut. Detta gäller tex dörrar, fönsterluckor, fönsterbågar samt dörr- och fönsterfoder. De detaljer som finns kvar berättar om den variationsrikedom som funnits i Bonnstan. Vissa fönsterbågar har blåsta glas som kan härröra från det gamla glasbruket i Ytterstfors. De äldre dörrarna har ofta ursprungliga dörrtryck, lås och smiden.

En undersökning av färgsättningen i Bonnstan har visat att en mängd olika kulörer har förekommit på dörrar, fönsterluckor och dörrfoder. Här finns spår av ultramarin, kromoxidgrönt, engelskt rött, guldockra, vitt och svart - samtliga linoljefärger. Såväl utvändigt som inne i kamrarna har oljefärgen använts tunt och sparsamt. Senare fönster och fönsterluckor är oftast avfärgade med trätjära eller cuprinolbehandlade, så att de har en tjärbrun färgton.

1942 inrättades på riksantikvarieämbetets inrådan en lokal kyrkstadskommitté i Skellefteå, för ”systematisk skötsel och vård av kyrkstadskomplexet”. Åren därefter renoverades och flyttades hus med hjälp av vapenfria värnpliktiga. 1953 fastställde länsstyrelsen en ny ordningsstadga för Skellefteå kyrkstad. I och med denna tillsattes en kyrkstadstyrelse med representanter för kommunfullmäktige, kyrkofullmäktige och riksantikvarieämbetet.

1962 erhöll kyrkstadstyrelsen regleringsmedel till inköp av betongtegelpannor. Kammarägarna erhöll takpannor gratis under förutsättning att de själva lade upp dem. Även nya ytterdörrar med liggande fasspontpanel tillhandahölls med hjälp av regleringsmedel. 1969 utreddes frågan om

äganderätten till Skellefteå kyrkstad på uppdrag av kyrkstadsstyrelsen. Detta gjordes som en förberedelse till sanering/restaurering.

Byggnadsbeskrivning

Husen är uppförda i omväxlande en och två våningar. De större husen ligger främst vid landsvägen och i norra längan, medan raderna närmast älven domineras av lägre och mindre hus. De större husen rymmer ofta åtta kammare, fyra i varje plan, alla med ingång från en gemensam förstuga i husets mitt. Utvändiga trappor till den övre våningens kammare förekommer även. Några hus rymmer endast en kammare, men vanligare är stugor med två-fyra kammare.

Samtliga kyrkstadshus är uppförda med stomme av liggande timmer. De är timrade med utknutar, vilka ibland är inklädda med brädor. Annars har endast ett fåtal väggar brädfodrats som skydd mot väder och vind. Kyrkstadshusens timmerväggar är i de flesta fall obehandlade. Mot norr, väster och öster är timmerväggarna därför silvergrå i tonen, mot söder tjärbruna genom solens påverkan. De grå och bruna timmerväggarna uppfattar vi idag som något karaktäristiskt för Skellefteå kyrkstad. Många av byggnader bär dock mer eller mindre tydliga spår av att en gång ha varit målade med röd slamfärg (Falu rödfärg). Detta kan gälla en fasad eller en del av en fasad kring en enda kammare i huset, vilket avspeglar ägandeförhållandena i kyrkstaden.

Husen vilar vanligen på hörnstenar, bara några enstaka har stensockel. Varje hus har en eller två skorstensmurar, eftersom kamrarna är försedda med öppna spisar. De flesta skorstenar har murats om av brandsäkerhetsskäl. Yttertaken vilar på längsgående åsar. Det ursprungliga takmaterialet var näver, men detta material har senare utbytt mot spån och därefter grått betongtegel eller plåt, vilket också motiverats av brandsäkerhetsskäl.

Kulturhistorisk status

Skellefteå kyrkstad har i mycket bevarat sin karaktär från tillkomsttiden på 1830-40-talen. Detta är den av Västerbottens kyrkstäder som bäst har bevarat sin genuina karaktär. Den berättar om platsens betydelse för bygdens kyrkliga och sociala liv under en flerhundraårig period. 1982 förklarades Bonnstan som byggnadsminne. Skyddsföreskrifterna omfattar endast exteriörer och den yttre miljön.